

pertot, sobretot parlant dels porcs, fins a l'extrem pirinenc: prònuunciat *gruñi/gruñ* a Cardós i Vall Ferrera, *gruñi/gruñ* a Farrera de Pallars (1932-4). Variant *grúnyere* en el Conflent (Fontpedrosa, *AlcM*); *grúnyer*, Aversó, *Torc.* (rimant amb *púnyer*, *júnyer* i *conjúnyer*), 1487), i present *gruny* i *grunya* etc. Més ciutadà en els usos no referents a bèstia: «los frens comensaren a *grunyir*, les rodes a arrossegar-se pesosament ---», NOLLER (*Croquis al n.*, 108).

En llatí existien *GRUNDIRE* i *GRUNNIRE*, aquell conservat només en llengua d'oc i francès (ant. *grondir*, avui *gronder*), aquest en les altres llengües romàniques (cast. *gruñir*, oc. *gronir*), si bé en algunes hi ha hagut un canvi de terminació, en el tipus **GRUNNIARE* (fr. *grogner*, it. antiq. *grugnare*, cf. infra *engronyar*), o una combinació d'aquest amb aquell (it. *grugnir*, port. *grunbir* etc.). La forma genuïna en llatí sembla haver estat *GRUNDIRE*; i l'altra, una variant osco-umbra comparable a les formes *tennere*, *distennere* i *dispenere*, que es troben en els manuscrits de Plaute i Terenci (veg. nota de Hauler al v. 330 del *Phormio* en l'ed. Dziatzko). Ara bé de *GRUNDIRE* es degué formar un derivat vulgar, no sabem si merament local, **GRÜNDÜLARE* del qual, per via mossàrab, vingué l'eivissenc «*grandolà*, *-ular*: refunfuñar» (Pérez Cabrero; *AlcM*); també *grunyolar* en algun parlar català occidental (però aquí hi ha convergència amb *grinyolar*/*GANYIR*).

DERIV.: *Grunyent* 'que gruny o botzina', repetidament en JRoig: «dones --- són oripell / e brut estany; / portes de bany / e de riu nyores; / són cantiplores, / *grunyents* poliges, / ubertes ciges, / pintat carner / ---» (*Spill*, 7797). *Grunyida*; *grunyidissa*; *grunyidor*; *grunyiguera*; *grunyiment*. *Grunyissot*. *Grunyit*. *Grunya*. *Grunyaire*. *Grunyell* 'dipòsit d'olives' (*AlcM*, § 2), deu ser originàriament *granell* (*AlcM*, § 2, CpTarr.) < *granerell*, de *graner*, però encreuat amb un derivat de *grunyir* perquè en un dipòsit semblant (*grunyell*, *AlcM*, § 1) hi tanquen les cries on poden grunyir sense molestar.

Gruny m. [VCatalà]; «l'estrèpit que movia no li permeté d'oïr el *gruny* d'una finestra que s'obria cautelosament ---», Coromines (*Pigmalió*, capítol XVIII, p. 247; *O. C.*, 202b34); a Eiv. es diu del roncar de la mar («Sa Costa des *Gruny* li diuen així perquè la mar hi pega sempre», em deien a La Penya, 1963).

No podem assegurar ni negar que això vingui ja d'un ll. vg. *GRÜNNIUM* que no sols s'aplicaria als grunyits del porc sinó a l'òrgan grunyidor. Aplicat al morro del porc ja es documenta en el S. iv (en el *Testamentum Porcelli*, princ. S. iv, text en llatí familiar que ja Sant Jeroni, Coment. a Isaïas, prefaci al ll. xii, dona per conegut de tothom i on surt el nom fantàstic *M. Grunnius Corocotta* com a pseudònim del porcell, Bücheler, *Petronii Satirae similesque reliquiae*, pàgines 241-2) i en la trad. d'Oribasi (Ravenna S. vi, Ant. Thomas, *Mél. L. Havet*, 1909, 501ss.); més representat en altres llengües romàniques: macedo-romanès *gruñu* 'barbeta, mentó', roms. *gruiiu* 'turó, morro de muntanya' (però *gruñu* Hateg, Bucovina), baix-engad. 60

gruogn 'mentó', alpino-lombard *grugn/grögn* «viso, faccia» (Ossola, Vergonte, Antrona, *ARom.* XIII, 171), fr. ant. *grouin* 'cap, promontori', mod. 'morro del porc', i els manlleus del roms. en llengües eslaves (ucr., pol. *grunij* 'pujol', 'carena').¹

Sembla quedar-ne alguna relíquia en una paraula catalana comarcal («un *grògn* vol dir un tros de roca» em deien a Monistrol de Calders, entre aquesta vila i Manresa, a propòsit del *Serrat del Grony*, que el domina, 1935); l'occità Paulet de Marselha (S. XIII), i algun trobador català, donen el nom de *Lo Gronh* a la ciutat riojana de *Logroño* (cf. també una *praia do Gronho* a la Beira, C. Michaëlis, *RLus.* III, 129ss., *KJRPb.* IV, 345): per tant no es pot descartar la idea que sigui una romanalia del temps que els occitans intervenien tant a Navarra i, de vegades, més endins d'Espanya.

Engronyar-se, o *estar engronyat amb algú* («andar o estar torcido con alguno, non rectis oculis aliquem aspicer», 1803, Belv., omès per Lab., però admès pel *DFA.*); *engronyat* o *engronyament* apareix en el *Llibre de les Dones* d'Eiximenis, cap. 48 (cf. *ENTERC* i veg. cita en el *DBal.*). I resta usual en boca d'alguns a Mall. («no ho creym que d'aquexes petites observacions que us hem fetes, n'hàgeu de romandre gens *engronyats* ni mal-axamussos», AMAlcover, *BDLC* VI, 163) i el Principat (el meu pare m'escrivia en una carta de 1926, parlant d'un professor: «si és un home *engrunyat* i busca-raons no havies de confiar-li ingènuament resultats --- que l'havien de molestar»); alguns, en canvi, *engrunyir-se* 'agrir-se, endenyar-se': «Heu fet bé d'evitar que la disputa s'*engrunyeixi*» escrivia Nicolau d'Olwer, 1954, en una carta que vaig veure a un amic. *Engrony*; *engronya*; *engronyadura*; *engronyament*; *engronyonir(-se)*. *Regrunyir*. *Gornejar* Morella, 'parrupejar els coloms'.

¹ S'ha escrit molt sobre aquestes formes romàniques: més encertadament Tagliavini (*Studi Rumeni*, Roma 1928, II, 234ss.), Weygand (*Mittgn. d. rum. Inst.* I, 286), Zauner (*RFgn.* XIV, 407), Bertoni (*ARom.* I, 277) i Bruch (*ASNSL* CXXXII, 416); que no Pascu (*ARom.* VI, 214), o Spitzer (*ASNSL* CXXXIV, 138), que pensen en un origen eslau o a derivar de *CORONA*.

Grup, *grupa*, *grupia*, *grupial*, V. *grop* *Grut*, V. *engrut*

GRUTA, pres de l'it. dial. *grutta* (probablement de Sicília), variant, normal en el Sud d'Itàlia, de l'italià *grotta*, que ve del ll. vg. *CRŪPTA* (ll. *CRYPTA*), el qual fou manllevat del gr. *κρύπτη* 'volta subterrània, cripta', derivat de *κρύπτω* 'jo amago'. □ 1.ª *doc.*: fi segle xv, Rofs de Corella; trad. de la *Fiammetta*.

També figura en el Busa-N. (1507, «cova com *gruta*», B-vi-6.66) i el *DTO*. Per a la història i explicació del manlleu a l'italià, bastarà remetre a la detallada nota del *DCEC*. Foren sens dubte els catalans de Sicília els qui transmeteren el mot a les llengües hispàniques.